

УДК 811.111'81'367'81'38

Е. Ф. Маліновський,
кандидат філологічних наук
(Житомирський національний агроекологічний університет)
EMalinovsky7@gmail.com

ЗАГАЛЬНО-ДИСКУРСИВНІ ФУНКЦІЇ ПРОСТОГО КОНТАКТНОГО ПОВТОРУ

Простий контактний повтор (ПКП) як лінгвостилістичний прийом характеризується поліфункціональністю. Функціональний потенціал ПКП реалізується по-різному залежно від типу дискурсу: художнього, поетичного, наукового та публіцистичного. В статті проаналізовано такі основні загально-дискурсивні функції ПКП, як функція реалізації прагматичних настанов, інформативно-зображувальна функція, функція структурної організації дискурсу та функція формування ідиостилю мовця.

Актуальність функціонального аналізу простого контактного повтору (ПКП) визначається тим, що функції ПКП по-різному співвіднесені із досліджуваними типами дискурсу. ПКП реалізує частину свого функціонального потенціалу в усіх типах дискурсу (художньому, поетичному, науковому та публіцистичному), частину лише у певних типах, а частину тільки в одному з аналізованих дискурсивних типів. Це дозволяє згрупувати лінгвостилістичні функції ПКП наступним чином: загально-дискурсивні, обмежено-спільні та дискурсно-специфічні функції.

Метою нашого дослідження є аналіз загально-дискурсивних функцій ПКП, до яких належать: функція реалізації прагматичних настанов, інформативно-зображувальна функція, функція структурної організації дискурсу та функція формування ідиостилю мовця (автора).

1. Функція реалізації прагматичних настанов.

ПКП у функції реалізації прагматичних настанов пов'язаний з виконанням комунікативної функції мовою загалом та дискурсом зокрема, оскільки в основі будь-якого типу дискурсу та тексту лежить прагматичний фактор, тобто комунікативне цілеспрямування. Повтор не тільки відображає комунікативну сутність його виникнення, але й розкриває мовну чи немовну поведінку комунікантів. Повтор дає можливість відслідкувати процес формування та реалізації цього цілеспрямування. Тільки таким чином відправник повідомлення досягає певного прагматичного ефекту:

"Very well! very well! I think you are sure to manage that, aren't you?" (J. Cary).

Функція реалізації прагматичних настанов у **художньому** дискурсі реалізується як активізація уваги, уточнення або роз'яснення. Подвійна прагматична спрямованість ПКП в реактивних репліках проявляється в наступному: по-перше, ПКП є результатом впливу попередньої репліки і, по-друге, ПКП виконує власну настанову у вигляді вербальних та невербальних дій [1: 17-19]. Коли звуковий чи зоровий сигнал в природі наштовхується на перешкоду, він повертається назад у вигляді повтору. У діалогічному мовленні такою перешкодою може бути нерозуміння, яке породжує різні типи ПКП, основним серед яких в діалозі є повтор-перепитування як результат недочутого.

"My car's parked by the clubhouse."

"What clubhouse?"

"On the lake."

"The lake? What? You have been out there after dark?" (P. Cornwell).

Прагматика дискурсу нерозривно пов'язана з його адресованістю і усіма іншими його аспектами, категоріями та типами інформації. Будь-який тип ПКП має на меті вираз безпосередньої, експресивно забарвленої реакції мовця на вимовлене. Це означає, що стилістичні фігури ПКП розкриваються лише у тісному зв'язку з контекстом. До додаткових функцій реалізації прагматичних настанов, які актуалізуються через ПКП у художньому дискурсі, потрібно віднести такі:

волюнтативну (функцію волевиявлення):

"Run-run-run! I called and they grinned self-consciously as they charged the bank doors" (J. Steinbeck);

– апелятивну (привернення уваги адресата):

"But there are some dreadful and painful facts that you will have to know about. Listen. Listen" (Th. Dreiser);

контактовстановлюючу (функцію соціального етикету):

"Well, well", Bill said. That's always just the stage I meet anybody" (E. Hemingway).

У **науковому** дискурсі функція реалізації прагматичних настанов також пов'язана з досягненням певного прагматичного ефекту. Хоч будова ПКП має певні регламентовані форми та усталену структуру, його застосування обумовлено виконанням цілого ряду функцій. До таких функцій Н. М. Разінкіна відносить наступні: досягнення прагматичного ефекту, суб'єктивно-оцінне ставлення до явища та його опис, аргументований виклад положень, що висувуються автором, зіставлення та уточнення фактів, їх протиставлення, перерахування, створення певної образності тощо [2: 135-155]. Як свідчить аналіз, усі вони входять до функціонального потенціалу ПКП та реалізуються ним у науковому дискурсі, при чому найбільш типовою для ПКП є функція аргументованого викладу:

"/.../in which countries to locate particular activities. Activities tend to be concentrated in one or two locations /.../" (Crafting And Implementing Strategy).

Функція реалізації прагматичних настанов на матеріалі **публіцистичного** дискурсу (публічного виступу, рекламного тексту та інших різновидів публіцистичних текстів) також актуалізується через ПКП. Публіцистичний текст, окрім наведення фактів, точок зору, може включати в себе елементи аналізу з боку автора. Це так званий **авторський аналітичний коментар**, мета якого – формування та спрямування суспільної думки у потрібному напрямі. У даному випадку чітко поєднується фактична (об'єктивна) інформація з аналітичною (суб'єктивною):

"Grim, grim, grim. Dashing hopes that the U.S. economy had hit rock bottom, last week's figures confirm that the country is still headed down" (Newsweek).

У **поетичному** дискурсі ПКП є засобом реалізації цілої низки прагматичних настанов, найбільш суттєвими серед яких, окрім створення мовного образу персонажу, є також надання необхідної тональності мовній формі та створення повної, логічно побудованої картини художньої дійсності:

"Road, road, road, O!"

Road, road... road... road, road!

Road, road, road, O!

On de Northern road" (L. Hughes).

2. Інформативно-зображувальна функція ПКП.

Реалізація цієї функції через ПКП у **художньому** дискурсі являє собою індивідуальну характеристику мови адресанта, який має на меті затримати увагу читача на основній ідеї висловлювання, створити своєрідний фон для привернення уваги до головної думки і встановити смислові зв'язки між елементами різних рівнів [3: 25]. Практично кожен різновид ПКП підсилює первісно згаданий елемент і сприяє привертанню уваги реципієнта. При цьому повторюватись може лише компонент із найбільш вираженою динамічною семою, що не приводить до порушення комунікативної мети висловлювання. У таких випадках ПКП в усній мові виділяється за допомогою емпатичного наголосу. Однак, особливо у випадках повторів службових частин мови (наприклад, займенників, сполучників, часток, вигуків, слів-релятивів), які не мають своєї семи, а виділяються суто динамічно, привертання уваги не має місця, а ПКП виступає як "комунікативний шум":

"You think she was fired, sir? " "I do. " "But – but you can't do that. " "I couldn't" (J. Steinbeck).

Іншим аспектом виконання ПКП інформативно-зображувальної функції є сприяння підсиленню впливу на когнітивну систему реципієнта. У процесі мовлення змістові компоненти логічних міркувань можуть неодноразово повторюватись в більш повній формі. У таких випадках мовець намагається у чомусь переконати співрозмовника, змусити прийти до однозначного логічного висновку:

"We're not ready!" – said Henry Calvin Gull

"We're not welcome! We're outcast! We can't force ourselves to go where we're not welcome, can we?" (R. Bach).

У **публіцистичному** дискурсі досягнення певного прагматичного ефекту при викладенні фактичної інформації неможливе без виконання ПКП зображувальної функції, тобто без створення об'єктивного образу, наведення найбільш суттєвих характеристик персонажа. Широко використовуються такі форми, як опитування респондентів, інтерв'ю, цитатія тощо. Авторський аналіз при цьому відсутній:

"I really, really want it to happen, " she says, her eyes searching mine. "I'm trying to think positive. But sometimes I can't" (The Sunday Review).

Втім, авторська позиція не завжди є стилістично нейтральною. Виконання простим контактним повтором функції **гіперболізації** сприяє більш швидкому формуванню позицій читача в потрібному (передусім, для автора) напрямі:

"Har Mar can't resist stopping everything to make a nudge-nudge musical joke on the word "gay" (The Independent. ABC).

Характерною тенденцією сучасного публіцистичного дискурсу є використання ПКП, який виконує лише номінативну функцію (термінологізація елементів ПКП). Це сталі вирази на зразок *face-to-face*, *moment-by-moment*, *end-to-end*, *ear-to-ear* тощо. Широко використовуються також кліше на зразок *more and more*, *hand in hand*, *all in all*, *week by week*, основою яких є ПКП:

"Fasting, yoga, and mediation go hand in hand, " says co-director Frank Jensen (The Sunday Review).

На відміну від художнього дискурсу, де експресивність носить індивідуально-образний характер та має на меті емоційний та естетичний вплив на читача, експресивність публіцистики підпорядковується основному завданню цього типу дискурсу, а саме: вплив на маси з метою спонукання їх до активних дій, а також формування суспільної думки:

"I am a man of many faults," – he told Time, "but I think that you learn, you grow, and you focus" (Time).

Застосування ПКП для створення художнього образу особливо характерне для **поетичного** дискурсу. В художньому поетичному тексті ПКП із засобу емоційного підсилення висловлювання перетворюється у засіб формування емоційно-експресивного художнього образу:

"/.../ I gazed and gazed but little thought

What wealth the show to me had brought /.../" (W. Wordsworth).

В науковому дискурсі ПКП в інформативно-зображувальній функції використовується для опису чи характеристики того чи іншого об'єкта, явища, процесу. Він служить не лише для створення фону, але й як засіб експресивного виділення будь-якого слова, що несе основне смислове навантаження:

"An image with high contrast has very light light areas and very dark dark areas" (The Scanner Handbook).

Підвищення тенденції до повної або часткової термінологізації елементів повтору в складі термінів-комполітів та термінів-словосполучень функціонально обумовило використання ПКП як засобу виразності. Такий тип ПКП можна назвати термінологічним, що виконує також і номінативну функцію:

".../ they will be big enough and strong enough to outcompete the leader in a head-to-head market battle" (Crafting And Implementing Strategy).

3. Функція структурної організації.

Виконуючи загальнодискурсну функцію структурної організації, ПКП у художньому, поетичному, науковому та публіцистичному типах дискурсу є синтаксичним засобом зчеплення у межах синтаксичного цілого або структурною основою зчеплення синтаксичних одиниць:

"It's not good. We should get a doctor quickly. " We'd... we'd better... better circle for Yokohama. " "Yes... yes, I suppose so" (J. Clavell).

Функція структурної організації дискурсу реалізується через ПКП у художньому дискурсі. Художній дискурс будується лінійно, тому навіть прилягання двох чи більше ідентичних одиниць не є простим повторенням змісту, а приводить до виникнення додаткової концептуальної та емоційної інформації. Ця інформація має естетично-образну та естетично-організуючу цінність. Це ж стосується й художнього дискурсу. ПКП спрямований на те, щоб подолати лінійність дискурсу, змушуючи читача повернутися до раніше декодованого сегмента дискурсу і співставити його з сегментом, що декодується в даний момент. Таким чином, ПКП можна визначити як логіко-семантичне та емоційно-підсилювальне ускладнення художнього дискурсу за рахунок повтору одиниць одного чи декількох мовних рівнів, що викликає осциляцію та реалізує зображувальну та виражальну потенції художньої мови.

Будівна роль лексичного ПКП особливо помітна у так званих репліках-повторах, *echo-questions* тощо. Мається на увазі саме діалогічна мова, де ПКП є засобом організації діалогічних єдностей. Одним з показників будівної ролі лексичного повтору є синтаксична несамостійність тієї частини діалогу, яка містить в собі повтор:

"You going to do it? "

"Sure."

"Sure?"

"Sure, sir" (J. Steinbeck).

Функція структурної організації художнього дискурсу реалізується у нашому корпусі шляхом створення ритміко-євфонічного малюнка дискурсу, інтонаційно-ритмічної побудови його окремих частин:

"O, Timon, Timon had I thy rhetoric! Who dares, who dares in purity of manhood stand upright, and say...? Let me not rave, sweet gods, let me not rave" (R. Aldington).

Специфіка функції структурної організації ПКП у поетичному дискурсі визначається тим, що поезія – це літературний жанр, в якому ідеї, почуття, реалії виражаються специфічними засобами. Це свого роду синтез, чітко уніфікована комбінація ряду диверсивних елементів, які можуть аналізуватись окремо, однак повинні розглядатись комплексно як невід'ємні частини всього поетичного твору.

Поезія відрізняється від прозового твору ще й тим, що відбір лексики, її звукова сторона, порядок слів набувають лише другорядного значення, – вся їх цінність полягає саме в їх спроможності виразити ту чи іншу ідею. Ще одним суттєвим елементом поетичного твору, його метричним елементом є розмір як елемент структури вірша, його звукова модель. У силу своєї структурної організації звукові моделі автоматично задіюють рекуренцію, тобто своєрідне чергування наголошених і ненаголошених складів. Розмір вірша фактично означає упорядковану певним чином рекуренцію з однаковими інтервалами. Іншими словами, принцип повторюваності – це внутрішній принцип побудови поетичного твору.

Сучасна класифікація поетичних ПКП може базуватись на метричних (стопа, вірш, строфа, тактометричний період, анакруза, епікруза) та євфонічних елементах (епаналепсис, просаподосис, рефрен, паралелізм) [4: 126]. Неабияку роль відіграє в поетичному дискурсі і лексичний ПКП як повторення (два чи більше разів) у віршах лексеми у функціонально обумовленій послідовності.

ПКП у поезії є специфічним засобом впорядкування матеріалу. Рівномірне розташування комплексів з простим контактним повтором є засобом структурної організації поетичного твору:

".../ And the highwayman came riding-

Riding-riding-

The highwayman came riding, up to the old inn-door /.../" (A. Noyes).

Функція структурної організації, що здійснюється через ПКП в науковому дискурсі обумовлена наявністю семантико-структурної спільності його елементів, активно підтримується такими засобами вираження їх тематичної єдності, як використання різного типу ПКП, починаючи від відтворення у контексті так званих ключових форм і закінчуючи іншими засобами лексико-стилістичного зв'язку. Відомо, що кількість способів зв'язку компонентів мови

не є безмежною і визначається граматичним потенціалом мови. Існують дві основні групи засобів, що забезпечують зв'язність дискурсу загалом та наукового дискурсу зокрема: лексична та граматична [5: 36].

Лексичні ПКП є також одним із лінгвостилістичних засобів створення зв'язку між читачем та автором, виконуючи контактостановлюючу функцію. До прямого лексичного повтору ми можемо віднести лейтмотив або наскрізний повтор. Однак на лексичному рівні можна спостерігати тенденцію до повної або часткової термінологізації елементів повтору, особливо в складі так званих термінів-комполітів та термінів-словосполучень. Термінологічні повтори, на зразок *head-to-head*, *solid-solid*, мають високий ступінь комбінаторності.

"*Strategic alliances are cooperative agreements between firms that go beyond normal company-to-company dealings but that fall short of merger or full partnership*" (*Crafting and Implementing Strategy*).

У публіцистичному дискурсі досягнення автором образної, стилістично різноманітної мови неможливе без створення ефекту інтонаційної ритмізації. Застосування ПКП сприяє створенню ритмо-евфонічного малюнка дискурсу:

"*Imagine filling up with H₂O... running on H₂O... and emitting H₂O...*" (*Newsweek*);

4. Функція формування ідиостилю мовця (автора).

Ця функція реалізується за допомогою ПКП на рівні як художнього (див. приклад нижче), так і всіх інших типів дискурсу:

"*Have you visited one of the bordellos yet?*"

"*I... I, no...no, I, or, haven't.*"

"*Oh, in that case, may I be a guide?*" (*J. Clavell*).

У художньому дискурсі ПКП є свого роду конструктивним елементом у формуванні стилю автора. ПКП підкреслює характерні особливості стилю або автора, або окремого персонажа:

"*Two minutes later he had gone hooting into the lights and shadows of the city which sent whirling past the windows a crazy frieze, glimmering, glittering, darkening of shops, taverns, theatre doors, hoardings, church porches, crimson and gold segments of buses, little lighted interiors of saloon cars, railings and doorsteps and lace curtains, mounds and chocolate, thousands of cigarette packets, beer and buns and aspirin and wreaths and coffins and faces, faces, more and more faces, strange, meaningless and without end*" (*J. B. Priestley*).

Залежно від типу тексту, його належності до певного жанру можна виділити такі функції, які виконуються за допомогою ПКП: створення особливості стилю письменника, висловлення авторської позиції, надання авторського аналітичного коментаря, гіперболізація думки, створення образу стереотипного персонажа та низка гетерогенних функцій, які можна вважати підвидами основних функцій [6: 150].

Одиниці з елементами ПКП мають надзвичайно високий емоційний модуль та надають мові емоційно-оцінного характеру. Інтонаційно-ритмічна функція у поєднанні з елементами ідиостилю, як правило, проявляється у ліричних вставках та відступах. ПКП у даній функції реалізується в усіх досліджуваних типах дискурсу (художньому, поетичному, науковому та публіцистичному):

"*O, Timon, Timon had I thy rhetoric! Who dares, who dares in purity of manhood stand upright, and say...? Let me not rave, sweet gods, let me not rave*" (*R. Aldington*);

"*From sorry that never were to the sorriest sorries we're ever to see, PERI ranks the contrition competition, 0 to 10 /.../*" (*Newsweek*);

"*A snake came to my water-trough*

On a hot, hot day, and I in pajamas for heat

To drink there" (*D. H. Lawrence*);

"*How would this system work in practice? Consider a worker whose workday consisted of performing four operations in one task, over and over*" (*Operation Theory*).

Хоч функція реалізації прагматичних настанов, інформативно-зображувальна функція, функція структурної організації дискурсу та функція формування ідиостилю мовця (автора) є загальними для усіх типів дискурсу, що вивчались, реалізація зазначених функцій у кожному дискурсі має свої особливості, що відбиває взаємодію функціонального потенціалу ПКП та особливостей конкретного типу дискурсивної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Павловская Ж. С. Прагматический статус повтора в диалогическом тексте современного французского языка : автореф. дис. ... на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.05 "Романские языки" / Жанна Сретеновна Павловская. – Минск, 1990. – 24 с.
2. Разинкина Н. М. Функциональная стилистика английского языка / Н. М. Разинкина. – М. : Высшая школа, 1982. – 182 с.
3. Нехлина Р. А. Повтор как средство выдвижения / Р. А. Нехлина // Проблемы романо-германской синтактики. – Пермь: Изд-во Пермск. гос. пед. ин-та, 1977. – С. 24–36.
4. Пахолук З. А. Репрезентация повторяемости в поэтической речи / З. А. Пахолук // Функциональные исследования. – М. : Московский лицей, 1997. – Вып. 5. – С. 126–131.
5. Беньямина В. Н. Жанры английской научной речи. Композиционно-речевые формы / В. Н. Беньямина. – К. : Наукова думка, 1998. – 124 с.
6. Волек Б. Типы повторов в русском языке : семиологическая точка зрения / Б. Волек. – Волгоград : Перемена, 1995. – С. 150–155.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Pavlovskaja Zh. S. Pragmaticheskii status povtora v dialogicheskom tekste sovremennogo frantsuzskogo yazyka [The Pragmatic Status of Repetition in the Dialogic Text of Modern French] : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. filol. nauk : spets. 10.02.05 "Romanskie yazyki" / Pavlovskaya Zhanna Sretenovna. – Minsk, 1990. – 24 s.
2. Razinkina N. M. Funktsional'naiia, stilistika angliiskogo yazyka [The Functional Stylistics of English] / N. M. Razinkina. – M. : Vysshiaia shkola, 1982. – 182 s.
3. Nekhlina R. A. Povtor kak sredstvo vydvizheniia [Repetition as a Means of Advancement] / R. A. Nekhlina // Problemy romano-germanskoj sintagmatiki [Problems of Romanic and Germanic Syntagmatics]. – Perm : Izd-vo Permsk. gos. ped. in-ta, 1977. – S. 24–36.
4. Pakholiuk Z. A. Reprezentatsiia povtoriaemosti v poeticheskoj rechi [Representation of Repetitiousness in the Poetic Speech] / Z. A. Pakholiuk // Funktsional'nye issledovaniia [The Functional Studies]. – M. : Moskovskii Litsei, 1997. – Vyp. 5. – S. 126–131.
5. Beniaminova V. N. Zhanry angliiskoi nauchnoi rechi. Kompozitsyonno-rechevye formy [The Genres of the English Scientific Speech. Compositional and Speech Forms] / V. N. Beniaminova. – K. : Naukova Dumka, 1998. – 124 s.
6. Volek B. Tipy povtorov v russkom yazyke : semiologicheskaia tochka zreniia [Types of Repetition in the Russian Language : Semiological Viewpoint] / B. Volek. – Volgograd : Peremena, 1995. – S. 150–155.

Матеріал надійшов до редакції 15.01. 2013 р.

Малиновский Э. Ф. Общедискурсные функции простого контактного повтора.

Простой контактный повтор (ПКП) как лингвостилистический прием характеризуется полифункциональностью. Функциональный потенциал ПКП реализуется по-разному в зависимости от типа дискурса: художественного, поэтического, научного и публицистического. В статье проанализированы такие основные общедискурсные функции ПКП как функция реализации прагматических установок, информативно-изобразительная функция, функция структурной организации дискурса и функция формирования идиостиля говорящего.

Malinovsky E. F The General Discourse Functions of Simple Contact Repetition.

Simple contact repetition (SCR) as a linguostylistic device is characterized by its multi-functional orientation. The functional potentials of SCR are manifested differently depending on the type of the discourse: belles-lettres, poetic, scientific and publicistic. The paper analyzes such basic general discourse functions of SCR as the function of realization of pragmatic intentions, informative and representative function, the function of the discourse structural organization and the function of the formation of the speaker's idiostyle.